

TERMINOLOGIA CORPULUI OMENESC ÎN DIALECTUL MEGLENOROMÂN. GÂTUL ȘI TRUNCHIUL CU ORGANELE INTERNE (III)

VASILE FRĂȚILĂ

Contribuția de față este o continuare a celor cu un subiect asemănător publicate anterior: I. *Terminologia corpului omenesc în dialectal meglenoromân. Capul*, apărută în *Lucrările celui de-al XIV-lea Simpozion internațional de dialectologie (Cluj-Napoca, 16–17 septembrie 2010)*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut/Scriptor, 2012, p. 180–212; II. *Câmpul semantic al lui gură în dialectul meglenoromân*, LR, LX, 2011, nr. 1, p. 59–68, *Omagiu lui N. A. Ursu la 85 de ani*.

Materialul excerptat are la bază ALDM, I, realizat de Petar Atanasov, MRSA al cercetătoarei germane Beate Wild, precum și ALR I și ALR II. La acestea am adăugat: Weigand 1892; Papahagi 1902; Capidan 1935 și Candrea 1927, 1928, 1934, precum și Saramandu 2010, 2011, 2012.

Pentru ALDM, Petar Atanasov a anchetat toate cele șapte localități meglenoromâne, în ordinea numărului de anchetă: 1. Umă (singura aflată azi în Republica Macedonia), 2. Liumnița, 3. Cupa, 4. Oșiin, 5. Birislav, 6. Lunđin, 7. Țârnareca (toate în Grecia)¹. Localitățile anchetate de Beate Wild poartă pe hartă următoarele numere: 1. Liumnița, 2. Cupa, 3. Țârnareca, 4. Oșani, 5. Birislav, Lunđini, 7. Huma, la care se adaugă localitatea aromânească Livezi, notată cu numărul de ordine 8. Menționăm că și G. Weigand (1892) și Pericle Papahagi (1902), în anchetele lor, au avut în vedere localitatea Livezi, care se presupune că ar fi exercitat o anumită influență asupra graiului din Țârnareca, în apropierea căreia se află.

Pentru ALR I au fost anchetate doar două localități: Liumnița, cu numărul de ordine 012, și Țârnareca, 013. Pentru ALR II a fost anchetată o singură localitate, tot Liumnița, punctul 012. Ancheta a fost făcută de Th. Capidan.

Se adaugă la acestea lexicul cules de la meglenoromânii stabiliți în Dobrogea (*Cerna T* [1971], *Cerna A* [1973]), anchete efectuate de Nicolae Saramandu.

GÂT. Parte a corpului (la om și la unele animale) care unește capul cu trunchiul; grumaz, gâtlan; p. ext. gâtlej.

¹ În Nănta nu mai sunt meglenoromâni băștinași, ci numai câteva familii venite din Birislav și Lunđin. Locuitorii din Umă s-au mutat și ei în orașul Gevgelija, dar satul s-a refăcut în ultimii 20 de ani, fiind locuit însă numai în timpul verii (ALDM, I, p. VII).

ALDM I, h. 211 GÂT ‘cou’ a notat din toate cele 7 puncte *gușă*, pl. *guși*, probabil un termen de origine autohtonă înrudit cu alb. GUSHĚ; cf. mac. GUŠA. Ca al doilea termen, în pct. 1 (Uma) s-a notat și *lútnic*, pl. *lútniță*, iar în pct. 2, *útnic* și *útniță*, cu etimologie necunoscută. Alături de *gușă*, în pct. 7 Țarnareca, s-a înregistrat *vrat* < bg. VRAT ‘gât’; cf. mac. VRÁTNIC, pl. *vrátnici* ‘grumaz’. ALR I, h. 35 a înregistrat din 012 *lútnicu* [a], pl. *lútniță*, desemnând partea din față a gâtului, iar din 013 *grăclan*, pl. *grăclane*, desemnând tot gâtul. ALR II, h. 45 *gât* ‘cou’ a notat *lútnic* din 012.

Papahagi 1902 a notat *gușă*, s. f. ‘gât’, la fel, Capidan 1935. Candrea 1928 a notat *gușă*, pl. *gușe* ‘gât’ cu sensul ‘umflătură la gâtul oilor’ [bg. GUŠA]. Capidan 1935 s. v. *gușă* ‘gât’, adaugă și derivatele: *gușnes* (bg. GUŠA, aor. GUŠNAH), vb. IV, ‘iau de gât, îmbrățișez’, refl. ‘a se îmbrățișa’, *gușniri* s. f. ‘îmbrățișare’, *gușnit*, -ă, adj. ‘îmbrățișat’. *Gușnes*, vb. IV ‘a lua de gât’, este înregistrat și de Papahagi 1902.

GRUMAZ (mai demult și azi în popor aproape numai la plur. tant.) are semnificația: 1. Gât (înțelegându-se organele interne), gâtlejul și faringele. 2. Gâtul (ca parte a corpului, la om sau la animale, care împreună (= împreunează) capul cu trunchiul, p. restr. partea dindărăt a gâtului cu ceafa (la om), pe care se reazămă jugul sau hamul (la animale trăgătoare), prin analogie: partea aceea a unor obiecte care prezintă o asemănare cu gâtul omului (DA). În rudit cu alb. GRUMAS (*gurmas*) ‘gâtlej’ amândouă par a deriva dintr-un lat. pop. **grumus* ‘gâtlej’, care apare în it. *digrumare* ‘a înghiți cu lăcomie’ și în rom. *sugruma* (DA). Păstrat în două dintre dialectele românești: dr. *grumaz*, ar. *gürmadzû* (*gurmadzu*) considerat de Papahagi, DDA, ca provenind din lat. GRUMMUS + -ZĂ, în celelalte două dialecte românești sud-dunărene, termenul s-a pierdut.

ALDM I, h. 212 GRUMAZ ‘cou’, ‘nuque’ a notat *grăclán*, pl. *grăcláni* din punctele 1, 2 și 7, *grătlán*, pl. *grătláni* din pct. 4, *gărtlán*, pl. *gărtláni* din pct. 3, *grăslán*, pl. *grăsláni* din pct. 5.

Papahagi 1902 a notat *gărtlán*, s. n. ‘gâtlej’ [tc. *girtlak*] și varianta *grătlán* ‘idem’. Candrea 1928 înregistrează din Oșini *gărtlan* cu sensul „beregată”, din Lunđini și Oșini *gărclan*, cu același sens de „beregată” (bg. ГРЪКЛАНЪ, dar și *grătlán*, fără să specifice localitatea, respectiv *gărgălan* (< ГРЪКЛАНЪ). Capidan 1935 dă forma *grătlán*, s. m. ‘gâtlej’ (< sl. *grütan* și bg. *grăklan*), precum și variantele *grăclán*, *grătlán* din Țarnareca, respectiv derivatul *grătlăniț*, s. m. (dim.) = omușor.

ALR I h. 36 GRUMAZ a dat doar din pct. 013 *gușe*, pl. *guș*, dar numai pentru partea din față.

GUȘĂ. Pentru noțiunea GUȘĂ „goitre”, ALDM I, h. 213 a dat termenii *gușă* în punctele 1, 2, 3, 4 și 7, *jelcă*, pl. *jelki* în 5 și 6, precum și în 1, ca al doilea răspuns. Pentru *gușă* vezi supra *gât*.

Jelcă s. f. însemnând ‘broască țestoasă’, dar și ‘uimă’, boală după ureche, este notat și de Capidan 1935, iar de la Liumnița varianta *je cã*, pl. *je ts*, respectiv, *jalcã*, s. f. ALR 111. Tot Capidan indică etimonul: bg. ŽELKA; cf. însă mac. ŽELKA ‘broască țestoasă’.

AMIGDALE. Pentru *amigdală*, întrebuițat mai ales la pl. *amigdale*, termen anatomic desemnând fiecare dintre cele două glande de natură limfatică, situate de o parte și de alta a omușorului (< fr. AMYGDALÉ), ALMD I, h. 214 AMIGDALE „amygdales”, a notat din pct. 1 (Uma), aflat în Republica Macedonia, *crainiți* (< maced. KRAJNIK, pl. krajnici; cf. bg. KRAJNICI, iar, din toate celelalte puncte: 2–7, *amigdale*, evident un împrumut din gr. ΑΜΥΓΔΑΛΑΣ pl. ΑΜΥΓΔΑΛΕΣ).

MĂRUL LUI ADAM. Pentru MĂRUL LUI ADAM „la pomme d’Adam”, în ALM I, h. 215 nu figurează niciun răspuns. În ALR I, h. 37 s-au obținut termenii: *grătlănu* [a], pl. *grătlâne*, din pct. 012 (pentru a cărui etimologie vezi supra), respectiv *marzélú* [a], din 013 (cf. ar. *mărdzeauă*, pl. *mărdzeale* (< lat. MARGELLA), din care s-a refăcut un sg. *mărdzelă*).

ESOFAG. Pentru chestiunea ESOFAG „œsophage”, ALDM I, h. 216 ne oferă următoarele forme: *grăclán*, pl. *grăcláni* din punctele 1, 2, 6, 7, *grătlán*, pl. *grătláni*, pct. 6, respectiv, *izufágu*, pl. *izufágu*, pct. 5 (< gr. ΟΙΣΟΦΑΓΟΣ).

CEAFĂ. General, probabil, în româna comună, continuat de dr. și de ir., suspect azi în aromână (vezi DDA s. v. *ceafă*), unde se spune, mai ales, *zvercă*, *ceafă* (comun cu alb. QAFË, gheg. ÇAFË), *ceafă* „nuque”, după ALDM I, h. 217 a fost înlocuit de: *lutnic*, pl. *lutniță* în punctele: 1 și 4, *utănic*, pl. *utăniță* în 5, de varianta *utnic*, pl. *utniță* în pct. 2, *itinic*, pl. *itiniță* în 3, respectiv, de *vrat* în 7. La Lunđiń, pct. 6, alături de *lutnic*, s-a înregistrat și sintagma *dúpu cap*.

Lutnic, s. m. a fost înregistrat de Weigand 1892, de Papahagi 1902 cu sensul germ. Nacken și de Capidan 1935, sub forma *lutnic* „grumaz, ceafă”.

În Țárnareca, pct. 7, s-a spus *vrat* (< bg. VRAT).

BEREGATĂ. S.f. ‘laringe’, p. ext. ‘gâtlej’ n-a fost înregistrat ca noțiune aparte în ALDM, dar a figurat în ALR I, h. 38, pentru care, în pct. 012, s-a răspuns *mațu de grtlan*, iar în pct. 013 *grăclănu* [a] (refăcut din pl. *mațe* < lat. *mattia*).

PIELE. Lat. PĒLLIS, -EM, conform datelor oferite de ALDM I, h. 218, s-a pierdut, fiind înlocuit cu *cĀajă*, pl. *coj* în pct. 1–7, cu variante fonetice (v. sl. KOŽA). Același cuvânt a fost notat și de Weigand 1892: *kĀažă*, de Papahagi 1902, de Candrea 1927, de Capidan 1935, precum și de ALR I, vol. 1, h. 3 din punctele 012 și 013, de ALR II, s. n. vol. 2, h. 607, din 012, de Beate Wild 1983, h. 144, din punctele 1–7.

PLEOAPĂ. ALR I, h. 17 PLEOAPĂ notează sintagma *cojă di (la) oklă*. Vezi și Saramandu 2012, p. 139–140.

ALUNIȚĂ. Pentru ALUNIȚĂ, ‘mică excrescență pigmentată pe piele’ (< ALUNĂ + -IȚĂ), ALDM I, h. 219 ALUNIȚĂ ‘grain de beauté’ a înregistrat următoarele forme: *bemcă*, pl. *bemki* (pct. 1), *bęamcă*, pl. *bemț* (< mac. BENKA), *bumcă*, pl. *bumki* (cf. mac. BUMKA), pct. 5, respectiv, *măslincă*, pl. *măslinki*, pct. 5 (< mac. MASLINKA, ‘măslină’).

Saramandu 2011, s. v. *beamcă*, dă sensurile: 1. Pistru. 2. Aluniță, iar ca etimon, mac., bg. BENKA (< tc. *benek*).

NEG. S. m., pl. *negi* însemnând ‘tumoare mică, rotundă, nedureroasă, care apare pe piele din cauza unei hipertrofii a papilelor’ (< lat. NAEVUS) nu s-a păstrat în niciunul dintre dialectele românești sud-dunărene, fiind înlocuit în ar. de *luznă*, pl. *luzne* și de diminutivele: *ariciu*² și *bărgăviță* (DDA s. v.), iar în ir. de *brădovica*, *brădovițe* (< cr. BRADAVICA).

ALDM I, h. 220 NEG ‘verruce’ a notat *brădăviță*, pl. *brădăviți* din punctele 1, 6 și 7, termen a cărui etimologie o constituie mac., bg. BRADAVICA ‘idem’. *Brădăviță* a notat și ALR I, vol. 1, h. 51, din 013, dar și Candrea 1927. Capidan 1935 a notat varianta *brăduviță*, iar Beate Wild 1983, h. 149, *părăduviță* din punctul 4, alături de *brăduviță* (< sl. BRADAVICA „Warze”).

RÂIE. S. f. (pop.) ‘boală de piele, la oameni și la animale, cauzată de un parazit și caracterizată prin apariția unor bubulițe (localizate mai ales între degete) care produc mâncărime; scabie’ (< lat. ARANEA, -AM) continuat în afară de dr. și de ar. *arâne*, cândva, și de megl. *rână* (PEW 1460), s-a pierdut în ir. și în meglenoromâna actuală.

ALDM I, h. 221 RÂIE ‘gale’ a notat termenii *crastă* pct. 1 și 6 (< mac. KRASTA și *răgă*, pct. 3 și 5, respectiv varianta *răgă* (< mac. RGA, mbg. ARGJA).

Crastă, s. f. ‘râie’ (< bg. KRASTA) a notat și Capidan 1935, p. 80 și adj. *crastav*, -ă ‘râios, plin de răni’ (< bg. KRSTAV și ca răspuns la chestiunea 4194 din ALR).

Răghiă s. f. însemnând ‘rugină’ a înregistrat Papahagi 1902, respectiv *roghiă* însemnând ‘rugină’ dar și ‘un fel de boală la oameni și la vite’, ‘murdărie pe corp’ și Capidan 1935, care indică și variantele: *răghiă*, *râăghiă*, și *ruăghiă*, precum și derivatele *ruăghiav*, -ă, adj. ‘ruginit, murdar’ ALR 639; *răghisēs* (*raghiāsēs*), vb. IV ‘ruginez’ ca răspuns la întrebarea 4264 din ALR.

A SE SCĂRPINA. Cei bolnavi de *răgă* și *scarțină/scarțină* sau *scarpină* (< lat. SCARPINO, -ARE). ALDM h. 222 MĂ SCARPIN (ind. prez. 1–3) ‘je me gratte’ dă formele corespunzătoare de la *scarțin* punctele 1–6, *drăpes* (< bg. DRAPAM, mac. DRAPA ‘idem’) pct. 5, *grăbăies* (< bg. GRABAM) pct. 2, *deapir* (< lat. DEPILO, -ARE; cf. și ar. *deapir*), pct. 7 Țârnareca. În pct. nr. 1 (Uma), alături de *mi scarțin* s-a înregistrat și forma *mi scarpin*, mai apropiată de lat. SCARPINO. Capidan 1935, p. 260, s. v. *scarpin*, verb care are și sensul de ‘țesăl (vitele)’, a notat de la Țârnareca și forma cu palatalizarea lui *p* la *k*: *scarțin* (scris *scarchin*): *Nearsi lă cal ău scărchină* (merse la cal, îl scărpină). Același autor, *op. cit.*, p. 106, s. v. *deapir*, vb. I pentru dialectul meglenoromân, dă, sensurile: ‘smulg părul’ și în special ‘smulg fulgii la păsări, jumulesc’: *Gălină ău dipirară* (= jumuliră găină), dar și ‘mă vait, țip’: *Mulărea cățo si deapiră* (= Femeia începu să țipe). Ca derivat de la *deapir*, Capidan înregistrează verbul *prudeapir* (< PRU- + DEAPIR) ‘țip’.

Scarțin (*mi* ~) ‘mă scarpin’ apare și la Papahagi 1902, p. 114 și la Candrea 1937, p. 196: *scarținari* ‘a se scărpină’, ‘a țesăla’, ind. prez. *scărțin*.

PIȘCA. Pentru *a pișca*, ALDM I, h. 223 PIȘC (ind. prez. 1–6) ‘je pique’ dă următoarele răspunsuri (ne vom rezuma la pers. 1 sg.): *știpc* (pct. 2, 4, 5), *știpcu*

(1, 3), *știpcum* (pct. 6), *știpcă̄es* (pct. 7) (< mbg. ŠTIPKAM). *Știpcu*, vb. I ‘pișc, ciupesc’ este înregistrat și de Papahagi 1902, p. 255, iar *știpcum*, cu aceleași sensuri, și de Capidan 1935, p. 286, care notează și subst. *știpcă* (< bg. ŠTIPKA) denumind ‘un fel de clește de lemn’.

Știpcă, glosat ‘un fel de clește făcut de ciobani dintr-un bețișor crăpat la un capăt și cu care scot viermii la oi; viermar’, respectiv ‘un fel de broderie’ și verbul *știpcari* ‘a pișca, a ciupi’: ind. prez. *știpcum* (Ln) *știpcu* (Lm. H.), *știpcăm* (Oș.), *știpcu*, *știpfi* (H.) (< bg. ŠTIPAM), înaintea lui Capidan au fost notate de Candrea 1937, p. 207.

SIMT. Lat. SENTIO, -IRE, păstrat în dr. *simt*, ar. *simtu* și cândva și în megl. *simt* ‘fühlen’ (PEW 1590), n-a mai fost înregistrat în niciuna dintre localitățile anchetate de Petar Atanasov pentru ALDM I, h. 224 SIMT (ind. prez. 1–6) ‘je sens’, SĂ SIMT (conj. prez. 1–3) ‘que je sente’.

Verbul cu aria cea mai largă este *picăses* (< gr. ΑΠΕΙΚΑΖΩ, bg. *apikasvam* cu circulație în punctele 2, 3, 4, 5, 6, *dukimises* (< gr. ΔΟΚΙΜΑΖΩ), pct. 1, *usites* (< mac. USETI ‘a simți’; cf. bg. USET ‘simț’, USEŠTAM SE ‘a se simți’) în pct. 7. *Pikeses* ‘merke’ a fost notat mai întâi de Weigand 1892, apoi de Papahagi 1902; *picăsés* ‘simt, pricep’, de Candrea 1934, p. 180: *picăsiri* ‘a simți, a pricepe, a înțelege’ (< ngr. ΑΠΕΙΚΑΖΩ) și, în sfârșit, de Capidan 1935, p. 220: *picăsés* ‘pricep, simt, înțeleg’. Tot Capidan, *op. cit.*, p. 119, a înregistrat și verbul *duchimises* ‘observ’ în contextul: *Tsista zinghinu tucu la duchimisea* (bogatul acesta numai îl observa) (< gr. ΔΟΚΙΜΑΖΩ).

MUȘCHI. Lat. *MUSCULUS, -UM (dim. lui MUSCUS), păstrat în dr. *mușchi* și în ar. *mușclu*, după Capidan 1935, p. 199, s-a moștenit și în megl. *mușchî*, s. m. pl. cu sensul ‘crucea șalelor’, lingvistul aromân trimitând la ALR 2208.

În anchetele efectuate de Petar Atanasov pentru ALDM I, h. 226 MUȘCHI ‘muscule’, termenul românesc a fost înlocuit de: *múscul*, pl. *musculi* (< mac. MUSKUL) în punctele 1, 5, de *mis-* (cf. bg. MIŠCI ‘șoarece’) în punctele 2, 6, 7 de *mi-* în pct. 4, respectiv de *mărșăi ă*, pl. *mărșăi ı*, cf. mac. MRŠA, care, printre altele, are și sensul de ‘corp, trup; organism (fig.), goliciune, nuditate’, în pct. 3.

OS. Lat. OSSUS, moștenit de toate dialectele românești [dr., ar., mr., ir.] a fost înregistrat sub diverse forme fonetice *os*, pl. *İasi*, *İăs*, pl. *İasi*, *İos*, pl. *İasi* în toate localitățile anchetate de P. Atanasov pentru ALDM I (vezi h. 227 OS ,os’).

Termenul a fost înregistrat și de Weigand 1892, p. 24: *os*, *ıasi*, de Candrea 1934, p. 176: *oș*, *âsi*, *âșilî[a]*, de Capidan 1935, p. 316: *İos* cu dimin. *ustšic* (= uscic).

MĂDUVĂ. Lat. MEDŪLLA, păstrat în dr. *măduvă*, ar. *măduă*, este continuat până astăzi în șase dintre localitățile anchetate de Petar Atanasov sub forma *miduİă* în punctele 1, 2, 4, 5, 6, *măduİă* în 3, doar la Țárnareca pct. 7 spunându-se *mózuc* (< mac. MOZOK). Termenul de origine latină a fost înregistrat și de Weigand 1892, p. 13 sub forma *miduİ*, apoi de Papahagi 1902, *miduă*, de Capidan 1935, p. 189: *miduİă*, de Candrea 1934, p. 166: *miduİă* (Oș. Lm.).

În Liumnița, Oșiin și Cupa *miduÎă*, respectiv *măduÎă* are și sensul de ‘creier’ (vezi ALDM I, h. 3), după cum, în Uma, Cupa și în Țârnareca, *mózuc* semnifică și ‘creier’.

CARNE. *Carni* (< lat. CARO, CARNEM), păstrat în toate dialectele românești [dr. *carne*, ar. *carne*, ir. *cârne*] a fost înregistrat în toate localitățile meglenoromâne, mai puțin în Lunđin, unde se spune *bibă*, pentru care cf. mac. BIBA ‘pui, boboc, rătușcă, boboc de găscă’ (ALDM I, h. 229 CARNE ‘chair’). *BibĚ* (= *bibă*) cu sensul ‘carne’ (germ. Fleisch), a fost înregistrat mai întâi de Weigand 1892, p. 50, care în nota 1 de la aceeași pagină spune: „*bibă* scheint wir das bulg. –türk. BIBA. Truthenne [= curcă n. n. V. F.] zu sein. Das Fleische dieses Vogels ist sehr beliebt”. Papahagi 1902 preia și el termenul *bibă* s. f., pe care îl glosează ‘rață; bucată de carne’, dar, în contextul: *le-ți ună bibă*, îi dă semnificația ‘bucată de carne’ (= ia-ți o bucată de carne). Un alt sens pentru *bibă* adaugă Papahagi ‘fel de brodărie’. De la Papahagi îl preia Candrea 1927, p. 188: *bibă* ‘bucată de carne’ (< bg. BIBA ‘curcă’), apoi Capidan 1935, p. 38: *bibă* ‘carne’: *Dâ-l’ uneac bibă la tsista sirumà* [= adică: dă-i puțină carne la sărmanul acesta, n. n. V. F.], adăugând că *bibă* denumește și ‘un fel de brodărie’. În privința originii termenului, Capidan trimite la alb. BIBĂ, iar, în paranteză, menționează și arom. *bibă* ‘rață’.

Saramandu 2011, p. 26, a notat *bibă* în din localitatea dobrogeană Cerna, iar ca etimon al megl. *biba* notează: bg. BIBA, mac. BIBE.

SÂNGE. Lat. SANGUIS, SANGUEM, moștenit în dr. *sânge*, ar. *sândze*, ir. *sânje/sânze/sânze*, este continuat în toate localitățile meglenoromâne: *sânđi* (la Uma și Țârnareca), *sânđi* la Liumnița, Cupa, Oșiin, Birislav și Lunđini (vezi ALDM I, h. 230 SÂNGE ‘sang’).

Weigand 1892, p. 18, notează *sŏn(d)zi* ‘Blut’, Papahagi 1902, s. v. *sŏnđi*, s. m. ‘sânge’ și verbul *sonđir* ‘sânger’ (sic!), *mi sŏnđir* ‘mă sânger, îmi scot sânge’ (în ar. *sânđineđ*); Candrea 1937, p. 201: *sŏndzi* (Oș.), *sŏnzi* (L.), *sânzi* (H.) ‘sânge’, *sândzirari*, *sundzirari* (Oș.), *sândzinari* (H.) ‘a sângera’; ind. prez. *sŏndzir*, *sândzines* (H.) (p. 194); Capidan 1935, p. 270: *sŏnzi* s. m. ‘sânge’ și: *sŏndzi*, *sânzi*, iar ca derivate *sŏnzir* ‘sânger’ (< lat. SANGUINO, -ARE) *sânzirari* ‘sângere’, *sânzirát*, -ă ‘sângerat’.

VÂNĂ. Lat. VĒNA, -AM [dr. *vână*, ar., mr. *vină*, ir. *vire*] a fost înregistrat în ALDM I, h. 231 VINE ‘veines’ în 6 din cele 7 puncte anchetate: *vină*, pl. *vinî*, doar la Țârnareca, pct. 7, obținându-se răspunsul *jilă*, pl. *jilî* (< mac. ŽILA).

Weigand 1892, p. 9 a notat: *vinĚ*, Papahagi 1902, p. 130, *vină* s. f. ‘vână’, Candrea 1937, 223: *vină* ‘vână’, Capidan 1935, p. 327: *vină*, s. f. ‘vână’.

PIEPT. Urmașul lat. PĒCTUS, devenit *keptu*, pl. *keptur* în Uma și Țârnareca (pct. 1, 7), *kĕpt*, *kĕptur* în Liumnița și Cupa (pct. 2, 3), respectiv *kept*, *keptur*, în Oșiin, Birislav și Lunđin (pct. 4, 5, 6) (vezi ALDM I, h. 232), formează arie compactă.

Forma cu palatalizarea bilabialei surde *p* o înregistrase deja în 1892 Weigand, p. 16: *kĕpt*, apoi Papahagi 1902, p. 66: *chĕpt*, s. n. în contextul: *că ea de la chĕpt*

an jos nu ve carne (= fiindcă ea de la piept în jos nu avea carne), Candrea 1928, p. 405: *kept* ‘piept’; art. *keptu*; pl. *keptur* (Lm.); Capidan 1935, p. 68: *ch̄ept* s. n. ‘piept’. ALR I, h. 39 *piept*, a notat din 012 *tept*; *teptur*, iar din 013 *k̄ăptu* [a]; *k̄ăptur*.

FURCA PIEPTULUI. Pentru noțiunea FURCA PIEPTULUI ‘épigastre’, ALDM I, h. 233 notează două sinonime: *lingurič* (sg. și pl.), respectiv *jilindreț* (sg. și pl.) din toate cele 7 localități. Primul este un diminutiv de la *lingură* (< lat. LINGULA + suf. -IČ), al doilea provine din bg. dial. ŽELÂNDEC (< bg. *želud* și *želudec* ‘stomacul păsărilor’. Papahagi 1902, p. 87 a notat *jilindreț* cu sensul ‘parte a corpului găinii’. Se pare că megl. *lingurič* este un calc după mac. LAŽIČKA ‘lingurea, loc deasupra stomacului’, la rândul ei, un diminutiv de la LÁŽICA ‘lingură’.

Situația este similară cu cea din istororomână de la Jeiân, unde pentru ‘furca pieptului’, de la doi informatori diferiți, s-au primit răspunsuri diferite: *lingura*, respectiv *jličița*. *Lingură*, termenul obținut de la primul informator din Jeiân, ca și *linguriță* de la Sușnievița și *lingurițe*, pl. *linguriț* de la Costârcean, obținuți de E. Petrovici și P. Neiescu în anii ’60 ai secolului trecut și ca și dr. popular, sunt calcuri după slavă: cel ir. după scr. LAŽIČICA, iar cel dr. după bg. LAŽIČKA (cf. scr. LÁŽICA, bg. LÁŽIČKA ‘linguri’ (vezi Petrovici, Neiescu, 1964, p. 203; Frățilă, SDT, p. 254).

PLĂMÂN. Pentru PLĂMÂNĂNI ‘poumons’, ALDM I, h. 234 a obținut termenii *alb drob* pct. 6, *albu drob* pct. 1 și 4, *albi drobur* pct. 2, *dróbur álbi*, pct. 3, *bel drob* pct. 7. În pct. 1 (Uma) pe lângă *albu drob* s-a răspuns și *plúka*. *Alb(u) drob* sau *drobur albi* reprezintă calcuri parțiale după mac. BEL DROB (< mac. BEL ‘alb’, DROB ‘plămân’). Sintagma *bel drob* este împrumutată direct din macedoromână. *Plúka*, al doilea răspuns din Umă, trebuie să provină din mac., iar acesta din sl. comună *PLJUTJA ‘pulmo’, care în cr. a dat *plúca* (de unde ir. *plúta*), iar în v. sl. PLUŠTA (Skok II 690 s. v. *plúca*; Frățilă, SDT, 264).

Pentru ‘plămâni’, Papahagi 1902, s. v. *drob*, înregistrează sintagma *drobu alb*. ALR I, h. 46 *ficat*, a notat din 012 *dróbu alb*, iar din 013 *albul drop*, pl. *álbe dróbur*.

TUBERCULOZĂ. Pentru TUBERCULOZĂ ‘tuberculose’, în toate punctele de pe h. 235 a ALDM I, s-a notat: *óftică* (pct. 1, 7), respectiv *Îóptică* (< bg. OHTIKA). În Uma, ca al doilea răspuns s-a înregistrat *tuberculoză* (< mac. TUBERCULOZA).

TUBERCULOS. Pentru TUBERCULOS ‘tuberculeux’ în toate punctele s-a răspuns *ufticos*, pl. *ufticoș*, iar în Liumnița *ÎăfticÎos*; *ufticÎoș* și în Cupa *ufticÎăs*; *ufticÎăs* (< UFTICĂ + -OS) (ALDM I, h. 236). Pentru forma feminină s-a notat peste tot *ufticĂăsă*; *ufticĂăsă* (ALDM I, h. 237 TUBERCULOASĂ ‘tuberculeuse’).

ASTMĂ. Pe harta 238 ASTMĂ ‘asthme’ din ALDM I găsim următoarele răspunsuri *ásmă*; *zădúĬ* (pct. 1, 5 și 7), *ásmă* (pct. 2), *azmă* (pct. 4). *Ásmă* (< gr. ΑΣΘΜΑ, cf. bg. ÀSTMA, mac. ASTMA, iar *zăduĬ* (< bg. ZÀDUH, cf. și mac. ZADUV).

COASTĂ. Termenul general meglenoromân este *coastă*, pl. *coasti* (< lat. COSTA, -AM) (vezi ALDM I, h. 239 COASTĂ „côte”), notat deja de Weigand 1892, p. 111: *koastĕ*, de Papahagi 1902; *coastă* și în compusele *coasta-calului* și *coasta-peștilui*, două nume de plante nedefinite mai de aproape, de Candrea *coastă* și în toponimul *Costa-di-Tanasiă*. Capidan 1932, p. 74, s. v. *coastă*, s. f. înregistrează 1. sensul anatomic. 2. sensul entopic, precum și câteva toponime și dimin. *coastitșcă* (< COASTĂ + IČCĂ). Saramandu 2012 îl notează de la Cerna (Dobrogea).

JUNGHI. Pentru JUNGHI ‘point de côte’, ALDM I, h. 240 notează din punctele 1, 3, 4, 5 și 6 *buděj*; *budéjur* (< mac., bg. BODEŽ idem’), iar din pct. 7 varianta *bodés*; *bodeși*; în sfârșit, din Liumnița (pct. 2) *punđiri*; *punđir*, s. f. provenit din inf. lung al lui PUNGO, -ĚRE ‘a împunge’. Capidan, s. v. *pungo*, îl glosează ‘împunsătură, junghi’ dându-l și într-un scurt context: *Am pundziri* (am junghiuri). El trimite și la ALR 2205, 2206.

INIMĂ. Lat. ANIMA, -AM, devenit *inimă*; *inimi*, se păstrează în toate localitățile anchetate de P. Atanasov, doar la Cupa (pct. 3) și Birislăv (pct. 5) se spune *inămă*; *inămi* (vezi ALDM I, h. 241 INIMĂ ‘cœur’). În punctele 1 și 7 (Uma și Țarnareca), ca al doilea răspuns, s-a notat și sinonimul *buric*, *burită* (< lat. *UMBILICUS = *umbilicus*).

Burik, cu sensul germ. ‘Nabel, Bauch’, este înregistrat deja de Weigand 1892, p. 13, iar Papahagi 1902, p. 61, s. v. *buric*, îl glosează ‘buric; inimă, pânțec’, introducându-l și în câteva scurte contexte: *pri gol buric* = cu stomacul gol, flămând; *añi fuzi buricu* = m-am speriat; *cum ați țeri buricu* = cum îți dorește inima; *nu ra feță la cari s-nu-lă cadă la buric* = nu era fată care să nu-l iubească. Așadar, *buric* are sensurile: 1. Buric. 2. Stomac. 3. Inimă. 4. Curaj. Ca adjectiv, *buricós* ‘îndrăzneț, inimos’ este notat de Candrea 1927, p. 193, și de Capidan 1935, p. 50, care dă și forma feminină: *buricoasă* însemnând ‘de inimă, curajos, -oasă’ (< BURIC + -OS).

Referindu-se la *inimă*, Papahagi 1902, p. 86, spune că în înțelesul general românesc se întrebuițează numai la Huma, ceilalți zicând *buric*, iar Candrea 1928, p. 403, indică formele *inămă* (Lm. H.), *inemă* (Oș. C.), *inimă* (Ln.), precum și derivatele: *inămičcă* ‘inimioară’ (< INĂMĂ + -IČCĂ) și *inămos* ‘inimos’ (< INĂMĂ + -OS). Capidan 1935, p. 156, s. v. *inămă*, s. f. ‘inimă’, precizează că termenul este întrebuițat numai în unele expresii, în rest fiind înlocuit de *buric*, ca de ex.: *Al’ rupse inăma* (îi sfășie inima), *Ari cucot la inămă*, se zice pentru oamenii întreprinzători, iar ca derivat le dă pe cele pe care le găsim și la Candrea: *inămitșcă*, s. f. (dim.) și *inămos*, -oasă, adj. ‘inimos’.

SUSPIN. Pentru SUSPIN ‘je soupire’ (ind. prez. 1–6), noi vom reține doar pers. 1. ALDM I, h. 242 a notat *izdi nes* (pct. 1–6) (< bg. IZDĪHVAMĚ, Candrea 1928, p. 105) și *lipcăés* (cf. mac. LIPA ‘a suspina, a geme’, LIPNE (perfectiv ‘a suspina’). Pentru *izdiines*, Capidan 1935, p. 108–109, s. v. *di nes* ‘respir, răsuflu’ propune derivatul IZ- + DI-NES (< bg. DIHAM). Candrea 1928, p. 405 notează

infinitivele lungi: *izdiiri* (Ln., Oș.), *izd`iniri* (C.), cu sensurile ‘a găfâi, a sufla greu, a respira’, care la pers. 1 sg. ind. prez. au formele *izdi`es*, *izdi`nes*.

BATERE DE INIMĂ. Harta 243 BATERE DE INIMĂ ‘battement de cœur’ din ALDM I dă următoarele răspunsuri: *batiri di inimă* (punctele 1, 3, 4, 5, 7) și *ăl`čucăiaști inima* (punctele 2 și 6). Tot *batiri di inimă* a notat Capidan pentru ALR I, h. 123, din punctul 012. Pentru *čucă`es* ‘sun, bat’, Capidan 1935, p. 100, propune et. bg. ČUKAM, cf. mac. ČUKA, impf. ‘a bate, a lovi, a izbi, a ciocăni’.

ȚĂȚĂ. Conform ALDM I, h. 244 ȚĂȚĂ ‘mamelle’, ‘sein’, ‘teton’, în meglenoromâna actuală peste tot s-a obținut un singur răspuns: *țîță*, pl. *țîți* (pct. 1–7), iar în punctele 1 și 7 (adică în Uma și Țârnareca) și sinonimul *sin*; pl. *sînur*. Primul sinonim provine din lat. TITIA, al doilea din lat. SINUS. Cercetătorii anteriori au obținut și alte variante fonetice. Astfel, Papahagi 1902, p. 126, notează *țoță*, s. f. = țâță, pl. *țoți* = țâțe. Candrea 1937, p. 216, transcrie *țîță*, articulat *țîța*, numai de la Lunđiń și Huma, iar *țoță*, de la Oșani, Cupa și Liumnița.

Capidan 1935, p. 310, s. v. *tsotsă*, s. f. țâță, dă și câteva contexte: *elă di angl`ită tre`picătur di lapti din tsotsa mea* (vino, de înghite trei picături de lapte din țâța mea). *Tsotsă di ru`c* (la albinărit) ‘larve, căței’, ALR. 5467. *Tsotsă di matitsă* (botcă, celule în care se naște matca) ib. 5468, iar ca derivat, indică verbul *tsots* (ind. prez. 1 sg.) (cf. bg. CICĂM = sug țâță (în limbajul copiilor și numai despre copii. Cf. bg. CICU, alb. SISE).

SPATE. În meglenoromâna de astăzi, după ALDM I, h. 24 SPATE ‘dos’, sunt uzuali următorii termeni: *spată*; *spati* (< lat. SPATHA) în punctele 1, 4, 5, 6, *spoț* (< *spăț*, pl. lui *spată*), în punctele 2 și 3, *plati* (< gr. ὨΜΟΠΛΑΤΗ) în punctul 7. Ca al doilea răspuns a fost notat *grăb* în punctele 1 și 3, *gorb* în punctul 2, care provin din bg. GRĂB, cf. mac. GRB.

Spată cu pl. *spoți*, pe lângă sensul anatomic, ‘parte a corpului omenesc, a animalelor și a păsărilor’, îl are și pe cel specific războiului de țesut. Candrea 1937 notează *spată*, pl. *spoț* numai la Huma, iar Capidan 1935, p. 271, s. v. *spată* (pl. *spoț*) indică două sensuri: 1. ‘spate (la cal), coapsă’ și 2. ‘spată’ (la război), iar ca derivate: *spătar* s. m. ‘cel ce face spate la război’ (< SPATĂ + -AR) și *spatișoț*, -ă, adj. ‘cu cocoșe la spate, ‘cocoșat’ făcând trimiterea la ALR 2197.

Grăb însemnând ‘spinare, șira spinării’ a fost notat de Candrea 1928, p. 398, iar *gorb* ‘spinare’ de la Liumnița, pentru etimologie trimitând la bg. GRЪBЪ. Întrudit cu acesta este *grăbăv* (< bg. GRЪBAVЪ) care circulă în Liumnița, Oșin și Huma. În sfârșit, Capidan 1935, p. 142, s. v. *gorb* s. m. ‘spinare, șira spinării’, notează și variantele fonetice: *gorp*, *gărb*, *grăb* și derivatele: *gărbés*, vb. IV (despre oi) ‘le tund la pânțece și gât’; *gărbiri*, s. f. ‘tunderea oilor’; *gărbir*, -ă adj. ‘tuns’ (despre oaie), *gărbăv*, *gărbov*, -ă (< bg. GĂRBOV) ‘cocoșat, gărbov’, *grăbătšoaná*, s. f. ‘gropiță la ceafă’ (< bg. GĂRBČE, dimin. de la GĂRB + -OANĂ).

OMOPLAT. Pentru OMOPLAT ‘omoplat’, ALDM I, h. 246 dă următoarele sintagme: *ósu di la numiri* (pct. 1), *oslu di la numiri* (pct. 7), *șosu lu numiru* (pct. 2, 4, 5, 6), *șăsu lu numiru* (pct. 3). *Os* (< lat. OSSUS), *numir* (< lat. (H)JUMERUS

> *umer*, aglutinat cu *un* *(u)n *umer* > *numer*, apoi cu *e* neacc. > *i* > *numir*. Cf. și ar. *numir* ‘umăr’.

ȘALE. Termenului românesc (literar) ȘALE ‘lombes’, în meglenoromână, pe baza ALDM I, h. 247, îi corespund trei sinonime: 1. *méjluc/mějluc* (punctele 1, 2, 5, 6), *nólğuc* (pct. 7¹ (< lat. MEDIUS LOCUS); 2. *slăbină* (pct. 4 și 1 ca al 3-lea răspuns) (< mac. SLABINA ‘vintre, regiune inghinală’, ‘șale’), 3. *cruți* (< lat. CRUX, -CEM) (punctele 3 și 1 și 2 ca al 2-lea răspuns)². Pentru megl. *cruți* ‘șale’, cf. dr. (anat.) *crucea spinării* = (la om) osul simetric și triunghiular (numit *os sacru*) din partea posterioară a bazinului, constând din cinci vertebre care continuă șira spinării, p. ext. spate (cf. germ. *Kreuz*, ceh. *krzyže* (pl.), rut. *kryž, kryži* (pl.), pol. *krzyż, krzyże* (pl.), engad. *cruš dellas rains*) (DA).

SUDOARE. Pentru *sudoare* (< lat. SUDOR, -EM), ALDM I, h. 248 SUDOARE ‘sueur’, a înregistrat un singur termen, dar cu variante fonetice: *sudĂări* (pct. 1, 4, 5, 7), *sădĂări* (pct. 2, 3), *sudori* (pct. 6), iar pentru verbul corespunzător (vezi ALDM I, h. 249 ASUD (ind. prez. 1–3) ‘je sue’, ‘je transpire’) două variante *sud* (pct. 4 și 5) (< ASUD, cu afereza lui *a-* < lat. ASSUDO, -ARE³, respectiv, *ănsud/ănsut* (cu rostirea surdă a lui *d* final), un derivat cu prefixul ĂN- (< lat. IN-) + SUD).

ȘIRA SPINĂRII. Noțiunea de ȘIRA SPINĂRII ‘l’épine dorsale’, în conformitate cu datele din ALDM I, h. 251 este redată în lucrarea de geografie lingvistică menționată, prin termenii: *skínirát* (< lat. SPINALATUM > *skínărat* > *skínirat*, cf. ar. *skínărat*) în punctele 1 și 7, *ărb ět* (< mac. ‘RBET ‘coloană vertebrală’) în pct. 1 ca al doilea răspuns, *ărb ět* (în pct. 3), *ărbničcă* (< mac. ‘RBETNICA + suf. -KA dimin. de la ‘rbet; cf. ‘rbetnik ‘coloană vertebrală’, respectiv *spundilíki stili* (< gr. ΣΠΟΝΔΙΑΙΚΗ ΣΤΗΛΗ ‘idem’) în pct. 5. Nu s-a primit răspuns sau nu s-a pus întrebare în pct. 4 (Oșin), dar Capidan 1935, p. 244 notează de la Oșani *răbét* s. n. ‘spate’, precum și varianta *arbet(i)* s. n., pentru etimologie trimitând la bg. РĂБ, în schimb Candrea 1927 s. v. ‘spinare, spate’ trimite la bg. ГЪРБЪ. Pentru aceeași chestiune, ALR I, h. 40 notează din 012 *cuđița; -dițur* (dimin. de la COADĂ), iar din 013 *trunķi, -kăur* (< lat. TRUNC(U)LUS)⁴.

COCOĂȘĂ. Drept corespondente ale rom. COCOĂȘĂ ‘bosse’, ALDM I, h. 252 notează termenii: *topcă* (pct. 1) (< bg., mac. TOPKA ‘sferă, minge’) și *ă činic* (< mac. JAJČNIK ‘ovar’), tot de la Umă, *ănlăčuni* (< ĂNFLU (< lat. INFLO, -ARE + suf. -ČUNE < lat. -TIONE) din pct. 3 (Cupa) și *gărbuță* < GĂRB (< mac.

¹ Forma aceasta de la Țârna pare a fi un împrumut din aromână.

² *Slăbină*, pe care îl derivă din bg. SLAVINA, Capidan 1935, p. 267 îl glosează ‘partea de la buric în jos până la încheietura picioarelor, șolduri’.

³ Forma *sud* se explică fie din *asud*, prin afereza lui *a-*, fie, ca în celelalte limbi romanice, din forma latinească primară *sudare* ca în rtr. *süer*, it. *sudare*, sard. camp. *sudai*, fr. *suer*, prov. cat. *suar*, sp. *sudar*, port. *suar* (CDDE 107), cum credem că e mai puțin probabil.

⁴ Printre altele, *trunchi* în limba română desemnează ‘corpul unui om sau al unui animal, considerat fără cap și membre; p. ext. corp, trup’ (DLR, t. XI, partea a 3-a, litera T, s. v. *trunchi*²).

GRB sau bg. GRĀB) + suf. dim. -UȚĂ). Nu s-au primit răspunsuri din punctele 2, 4, 6 și 7.

COCOȘAT. În schimb, pentru COCOȘAT ‘bossu’, ALDM I, h. 253 ne-a furnizat date din toate cele 7 localități anchetate, și anume: *gărbăv* (pct. 3), *grăbăv* (pct. 7) (< mac. GRBAV, cf. bg. GĀRBAV) și *ăngrăbăvit* (pct. 1, 2, 4, 5, 6), participiul devenit adj. al unui verb pentru care nu avem atestare: **ăngrăbăvés*, derivat din GĀRBAV cu sufixul-desinență al conjugării a IV-a și cu prefixul *ăn-* (<lat. IN-), precum și cu metateza *-ăr-*, *-ră-*. Pentru COCOAȘĂ, ALR I, h. 41 notează din 012 *ĵeăcă; ĵeăț* (< bg., mac. ŽELKA, broască’) iar din 013 *brúască* (< lat. BROSCA), un calc după bg., mac. ŽELKA.

Ca și în cazul altor organe (vezi, de ex., *inimă*, *buric*), în meglenoromână vorbitorii fac confuzii între stomac, pânțece și vintre.

STOMAC. Astfel, la chestiunea STOMAC ‘estomac’, h. 254 din ALDM I ne furnizează următorii termeni: *fĀali; fōlur* (pct. 1 și 4) (< lat. FOLLIS, -EM), *fō li; folur* (pct. 5 și 6); *trăbjușoă; trăbușoń* (pct. 2), *trăbușină; trăbușińi* (pct. 7) (< bg. TRĀBUH + suf. -INĂ, mac. TRBUV ‘pânțece, abdomen, burtă’ + suf. -INĂ; *strubășină; strubășini* (pct. 1 ca al doilea răspuns), rezultat al unei contaminări între *stomac* și *trăbușină*; *stomác* (pct. 3) (< gr. ΣΤΟΜΑΧΟΣ, bg. STOMAH, mac. STOMAH) și *stomac*; pl. *stomáhia* (ca al doilea răspuns în pct. 4); *lingurič* ca al doilea răspuns în pct. 3 și ca al treilea răspuns în punctul 1. (< LINGURĂ + suf. -IČ), de fapt, un calc după mac. LAŽIČKA, un diminutiv al lui LAŽICA ‘lingură’ (vezi supra, *furca pieptului*).

PÂNTECE. Pentru PÂNTECE ‘abdomen’ ‘ventre’, ALDM I, h. 255 înregistrează următoarele răspunsuri: *fěale; folur* (pct. 1, 2, 3), *fōli; folur* (pct. 6), *trăbușoă; trăbușoń* (pct. 2 ca al doilea răspuns), *pântecă* (< lat. PANTEX, -ICEM) în pct. 7 Țárnareca, poate un împrumut din ar. *pântică*.

VINTRE. Harta 259 VINTRE ‘ventre’ din ALDM I a notat din toate localitățile, mai puțin din Țárnareca, termenul *fěali*; pl. *folur* cu următoarele variante: *fěali; folur* (pct. 1, 4, 5), *fūali; fōlur* (pct. 2), *fūali; fūălur* (pct. 3), *fūli; folur* (pct. 6). În pct. 7 Țárnareca: *pănteică* (greșeală de notare în loc de *pântecă?!*); pl. *pântiți*. ALR I, h. 42 *pânțece* a notat din pct. 013 Țárnareca *pântică; pântiț*, iar din 012 (Liumnița): *trubușoă; trubușoń* [f].

Pentru ‘vintre’, ALR I, h. 43 a notat din 012 # *supt trăbușoă*, iar din 013 # *cășnac, -nățe* (< tc. KASNAK, cf. bg. KASNAK).

MATE. Termen panromânesc este *maț*, refăcut din pl. *mațe* (< lat. MATTIA), cu răspândire generală și în meglenoromână: *maț; mați* (pct. 1, 3, 5, 6), *maț; mață* (pct. 2, 4, 7) (ALDM I, h. 256 (MATE ‘intestine’).

Papahagi 1902 dă formele: *maț*, pl. *mață*, art. *mațali*, la fel, Candrea 1934, p. 165; Capidan 1935, p. 185 dă doar forma de sg. *mats*, precizând că substantivul este de genul neutru (ambigen, cum spune el).

BURIC. Pentru BURIC ‘nombrii’, ALDM I, h. 258 a înregistrat termenii: *buric; buriți* (pct. 1, 3, 4, și 5), *buric; buriț* (pct. 2 și 6), *pusléduc* (pct. 1 ca al

doilea răspuns) (< mac. POSLEDOK ‘placentă’) și *popuc; popuță* (< mac. PAPOK) (pct. 7).

FIERE. Unul dintre termenii de origine latină păstrat în toate localitățile meglenoromâne este *ari* (< lat. FELEM), așa cum rezultă din ALDM I, h. 263 FIERE ‘vésicule biliare’. Înainte l-a înregistrat Weigand 1892, p. 19: *are*, apoi Candrea 1928, p. 402: *ari* (H.).

FICAT. Lat. FICATUM ‘ficat’ s-a pierdut în meglenoromână, unde se spune *negru drob; neágri drobúr* (pct. 1–6) sau simplu: *drob, drobur* (pct. 7) (vezi ALDM I, h. 264 FICAT ‘foie’) spre deosebire de *alb(u) drob* ‘plămân’ (vezi *supra*, p. 8) niște semicalcuri după limbile slave, în speță după bg. ČRN DROB, mac. CRNI DROB ‘ficat’, resp. bg. BJAL DROB, mac. BEL DROB. În mac. pentru ‘ficat’ se spune și CRN CIĞER.

RINICHI. Nici lat. RENICULUS (ar. *arniclu*, dr. *rinichi*) nu s-a păstrat în meglenoromână, unde a fost înlocuit de *búbrig; búbriz* (pct. 1, 6), *búbric; búbriți* (pct. 5), *búbric; búbriz* (pct. 7), *bubriéc; buburșată* (pct. 2), *băbrșac; băbrșată* (pct. 3) (< mac. BUBREG, bg. BUBREKЪ < tc. BÖBREK) (vezi ALDM, I, h. 265 RINICHI ‘reins’).

Forma *buburec* a fost înregistrată deja de Weigand 1892, p. 49: *buburek* ‘Niere’, *bubrec* ‘rinichi’, de Papahagi 1902, p. 60, iar *búbric* s. m. (din Oșani), de Capidan 1935, p. 46. *Bubric* a notat și ALR I, h. 48 din punctul 012, apoi Beate Wild 1983, h. 178 din pct. 2 *bubureț*, respectiv *buburét* din pct. 5.

Făcând inventarul termenilor în funcție de limbile de origine (latină, autohtonă – traco-dacă –, slavă veche, bulgară și macedoneană, turcă, neogrecă) s-au obținut:

A. Termeni de origine latină, unii cu modificări semantice față de limba sursă: *rână* (< ARANEA, -AM), *scarpin/scarțin* (< SCARPINO, -ARE), *deapir* ‘a smulge fulgii găinilor, a jumuli’, ‘a țipa’ (< DEPILO, -ARE); *simt* ‘simt’ (< SENTIO, -IRE), azi pierdut; *mușch* [mușk] ‘crucea șalelor’ (< MUSCULUS, -UM), azi pierdut; *os* (< OSSUS, -UM); *miduă* ‘măduvă’ (< MEDULLA) și ‘creier’; *carni* (< CARO, -NEM); *șonzi* ‘sânge’ (< SANGUEM); *vină* ‘venă’ (< VENA, -AM); *kept* ‘piept’ (< PECTUS); *coastă* (< COSTA, -AM); *inămă* ‘inimă’ (< ANIMA, -AM) și ‘buric’ (< *UMBULICUS = AMBILICUM); *țiță/țoță* ‘țâță’, ‘mamelă’ (< TITIA, -AM); *sin* ‘sân’ (< SINUS) la Umă și Țârnareca; *spată*, *spati/spoț* ‘spată’ (< SPATHA); *mejluc/nolģic* ‘mijloc’, ‘șale’ (< MEDIUS LOCUS); *sudoari/sădoari* (< SUDOR, -REM); *sud* ‘asud’ (< ASSUDO, -ARE); *skínirat* ‘șira spinării’ (< *SPINALATUM) în punctele 1 și 7 (Umă și Țârnareca); *fâali*, pl. *folur* ‘stomac’ în punctele 1, 4, 5, 6 (< FOLLIS, -EM); *pântecă* ‘stomac’ în punctul 7 – Țârnareca (< PANTEX, -ICEM); *maț*, pl. *mață* (< MATTIA), *iari* ‘fiere’, termen general (< FEL, -EM).

B. De origine autohtonă: *gușă* ‘gât’ (cf. alb. GUSHË) și ‘gușă’. S-au pierdut *grumaz* și *ceafă*.

C. De origine veche slavă: *coajă* ‘piele’ (< v. sl. KOŽA).

D. Din macedoneană și/sau bulgară au fost împrumutați următorii termeni, unii dintre ei cu circulație numai în anumite localități sau funcționând ca termeni sinonimi ai celor de origine latină. Îi vom enumera în ordinea înregistrării lor în ALDM I: *vrat* ‘gât’ (< bg. VRAT); *grăclean/grătlan* (< bg. ГРБКЛАНБ); *jelcã* ‘gușă’ (< bg., mac. ŽELKA ‘broască’); *bemcã* ‘aluniță’ (< mac. BENKA); *bumcã* ‘aluniță’ (< bg., mac. BUMKA); *brădăviță* ‘neg’ (< mac., bg. BRADAVICA); *crastã* ‘râie’ (< bg., mac. KRASTA); *rãgã/roğã* ‘râie’ (< mac. RGA, mbg. ARGJA); *drăpes, mi* ‘mă scarpin’ (< bg. DRAPAM, mac. DRAPA), *grăbăies* ‘idem’ (< bg. GRABAM); *știpcu(m)* ‘pișc’ (< mbg. ŠTIPKAM); *usites* ‘simt’ (< mac. USETI, bg. USET, USEŠTAM SE); *biba* ‘carne’ (< bg. BIBA, mac. BIBE ‘curcă’); *jilã* ‘venă’ (< bg. ŽILA); *ofticã* ‘tuberculoză’ (< bg. ОНТИКА); *budej* ‘junghi’ (< mac., bg. BODEŽ); *izdiŕes* ‘suspin’ (< bg. ИЗДБHVAMБ); *lipcães* ‘suspin’ (< mac. LIPA, LIPNE); *čucã ês* ‘sun, bat’ (< bg. ČUKAM, mac. ČUKA); *slăbinã* ‘șale’ (< mac. SLABINA); *ărbiet* ‘șira spinării’ (< mac. ‘RBET); *topcã* ‘cocoșă’ (< bg., mac. TOPKA); *gărbav* ‘cocoșat’ (< mac., bg. GRBAV, GĂRBAV); *jelcã/jeãcã* ‘cocoșă’ (< bg., mac. ŽELKA); *trăbușinã/trăbușoã* ‘stomac’ (< bg. TRĂBUH + suf. -INĂ); *puslêduc* ‘buric’ (< mac. POSLEDOK), *popuc* ‘buric’ (< mac. PAPOK); *bubreg* ‘rinichi’ (< mac. BUBREG); *bubric* ‘rinichi’ (< bg. BUBREK).

E. De origine neogreacă: *amigdale* (< ΑΜΥΓΔΑΛΑΣ, pl. ΑΜΥΓΔΑΛΕΣ); *picăses* ‘simt’ (< ΑΠΕΙΚΑΖΟ); *dukimises* ‘simt’ (< ΔΟΚΙΜΑΖΩ); *astmã* (< ΑΣΘΜΑ); *spundiliki stili* ‘șira spinării’ (< ΣΠΟΝΔΙΛΙΚΗ ΣΤΗΛΗ ‘idem’); *stomac* (< ΣΤΟΜΑΧΟΣ).

F. De origine turcă: probabil *bubric/bubriec* (< BÖBREK), *căsnac* ‘vintre’ (< KASNAK, cf. bg. KASNAK).

ABREVIERI

[p. a.] = plural articulat
 [p] sau pl. = plural
 adj. = adjectiv
 aor. = aorist
 ar. = aromân
 bg. = bulgar(ă)
 cat. = catalană
 ceh. = ceh(ă)
 cf. = confer
 cr. = croat(ă)
 dim. sau dimin. = diminutiv
 dr. = dacoromân(ă)
 engad. = engadez
 et. = etimon
 fig. = figurat

me gl. sau mr. = meglenoromână
 ngr. = neogreacă
 nr. = număr
 p. ext. = prin extensie
 p. restr. = prin restrângere
 pct. = punct
 plur. tant. = plurale tantum
 pol. = polonez(ă)
 port. = portughez(ă)
 pref. = prefix
 refl. = reflexiv
 rtr. = retoroman(ă)
 rut. = rutean(ă)
 s. f. = substantiv feminin
 s. m. = substantiv masculin

fr. = franceză
 germ. = german(ă)
 gr. = greacă
 impf. = imperfectiv
 inf. = infinitiv
 ir. = istroromână
 it. = italiană
 lat. = latină
 mac. = macedoneană

s. n. = substantiv neutru
 s. v. = sub voce
 sard. camp. = sard. campidanez
 scr. = sârbocroată
 sg. = singular
 subst. = substantiv
 suf. = sufix
 tc. = turcă
 vb. = verb

BIBLIOGRAFIE ȘI ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

- ALDM I = Petar Atanasov, *Atlasul lingvistic al dialectului meglenoromân*, [vol. I], București, Editura Academiei Române, 2008.
- ALR I = *Atlasul lingvistic român*. Partea I, de Sever Pop, vol. I. *Părțile corpului omenesc și boalele lui*, Cluj, Muzeul Limbei Române, 1938; vol. II. *Familia, nașterea, botezul, copilăria, nunta, moartea*, Cluj, Muzeul Limbei Române – Otto Harassowitz, Sibiu–Leipzig, 1942.
- ALR II = *Atlasul lingvistic român*. Partea II, de Emil Petrovici, vol. I. A. *Corpul omenesc, boale (și termeni înrudiți)*. B. *Familia, nașterea, copilăria, nunta, moartea, viața religioasă, sărbători*. C. *Casa, acareturile, curtea, focul, mobilierul, vase, scule*, Muzeul Limbei Române – Otto Harassowitz, Sibiu–Leipzig, 1940.
- ALR II = *Suplement. Termeni considerați obsceni*, Sibiu–Leipzig, 1942.
- Candrea 1927, 1928, 1934, 1937 = I.-A. Candrea, *Glosar meglenoromân*, în GS, III, 1, 1927, p. 175–209; III, 2, 1928, p. 381–412; VI, 1934, p. 163–192; VII, 1937, p. 194–230.
- Capidan, 1935 = Th. Capidan, *Meglenoromâni*, vol. III, *Dicționar meglenoromân*, București, f. a. [1935].
- CDDE = I.-A. Candrea, Ov. Densușianu, *Dicționarul etimologic al limbii române. Elementele latine (A–Putea)*, București, Editura Paralela 45, 2003 (ediție anastatică cu o *Introducere* de Gr. Brâncuș).
- CL = „Cercetări de lingvistică”, Cluj, 1956 și urm.
- DA = Academia Română, *Dicționarul limbii române*, București, I, 1913 și urm.
- DDA = Tache Papahagi, *Dicționarul dialectului aromân, general și etimologic*, ed. a II-a, București, Editura Academiei RSR, 1974.
- DLR = Academia Română, *Dicționarul limbii române*, serie nouă, București, Editura Academiei RSR, 1965 și urm.
- FD = „Fonetică și dialectologie”, București, I, 1958 și urm.
- Frățilă 2011 = Vasile Frățilă, *Câmpul semantic al lui gură în dialectul meglenoromân* [II], LR, LX, 2011, p. 59–68. *Omagiu lui N. A. Ursu la 85 de ani*.
- Frățilă 2012 = Vasile Frățilă, *Terminologia corpului omenesc în dialectul meglenoromân. Capul* [I], în *Lucrările celui de-al XIV-lea Simpozion internațional de dialectologie* (Cluj-Napoca, 16–17 septembrie 2010), Cluj-Napoca, Editura Argonaut. Scriptor, 2012, p. 180–212.
- Frățilă, SDT = Vasile Frățilă, *Terminologia corpului omenesc în dialectul istroromân*, în idem, *Studii de dialectologie și toponimie*, Timișoara, Editura Excelsior Art, 2002, p. 211–312.
- GS = „Grai și suflet”, București, I, 1923–1924 și urm.
- LR = „Limba română”, București, I, 1952 și urm.

- MRSA = Beate Wild, *Meglenorumänischer Sprachatlas*, în „Balkan-Archiv. Neue Folge”. Beiheft, Bd. 2 herausgegeben von Wolfgang Dahmen und Johannes Kramer, Hamburg, Helmut Buske Verlag, 1983.
- Papahagi 1902 = Pericle Papahagi, *Megleno-Românii, studiu etnografico-filologic*. Partea I. *Introducere, descrierea călătoriei, ocupațiile locuitorilor, texte*. Partea II. *Texte și glosar*, București, 1902.
- Petrovici, Neiescu = E. Petrovici și P. Neiescu, *Persistența insulelor lingvistice. Constatări făcute cu prilejul unor noi anchete la istroromâni, meglenoromâni și aromâni*, CL, IX, 1964, nr. 2, p. 187-214.
- Saramandu 2010, 2011, 2012 = Nicolae Saramandu (coordonator), Marilena Tiugan, Irina Florea, Alina Celac, *Dicționar meglenoromân. Literele A, Ă, B, C*, FD, XXIX, 2010, p. 52–135; FD, XXX, 2011, p. 51–115; FD, XXXI, 2012, p. 79–196.
- Cerna A = Anchetă efectuată cu *Chestionarul Noului atlas lingvistic român* în localitatea Cerna, jud. Tulcea, de Nicolae Saramandu în 1973 (5 caiete aflate în *Arhiva* Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan–Alexandru Rosetti”, al Academiei Române, București.
- Cerna T = Texte meglenoromâne (pe bandă magnetică, aflate în *Arhiva* Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan–Alexandru Rosetti” al Academiei Române, București) din localitatea Cerna, jud. Tulcea, culese de Nicolae Saramandu și Marilena Tiugan în 1971; transcriere: Marilena Tiugan.
- Skok II = Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, II, *K-poni*¹, Zagreb, Jugoslavenska Akademija Znanosti i Umjetnosti, 1972 (redactori Mirko Deanović și Ljudevit Jonke).
- Weigand 1982 = Gustav Weigand, *Vlacho-Meglen, eine ethnographisch-philologische Untersuchung*, Leipzig, Johann Ambrosius Barth, 11 892.
- Wild 1983 v. MRSA.

LA TERMINOLOGIE DU CORPS HUMAIN DANS LE DIALECTE MÉGLÉNOUROMAIN. LE COU, LE TRONC ET LES ORGANES INTERNES

RÉSUMÉ

Cette contribution fait partie d'une étude plus ample dédiée à la terminologie du corps humain en méglénoroumain. Pour cette étude nous avons utilisé les atlas linguistiques ALR I, ALR II, ALDM et MRSA, ainsi que les glossaires de Pericle Papahagi et I.-A. Candrea, le dictionnaire de Th. Capidan et la monographie de G. Weigand (voir la bibliographie).

On a discuté les termes méglénoroumains qui correspondent aux termes roumains suivants: *gât* 'cou', *gușă* 'goitre', *grumaz* 'cou', 'nuque', *omoplat* 'omoplate', *amigdale* 'amygdales', *mărul lui Adam* 'la pomme d'Adam', *esofag* 'œsophage', *ceafă* 'nuque', *piele* 'peau', *aluniță* 'grain de beauté', *neg* 'verruce', *mușchi* 'muscle', *os* 'os', *măduvă* 'moelle', *carne* 'chair', *sânge* 'sang', *vine* 'veines', *piept* 'poitrine', *plămâni* 'poumons', *coastă* 'côte', *inimă* 'cœur', *țâță* 'mamelle', 'sein', 'teton', *spate* 'dos', *șale* 'lombes', *șira spinării* 'colonne vertébrale', *cocoașă* 'bosse', *stomac* 'estomac', *pânțele* 'abdomen', 'ventre', *mațe* 'intestins', *buric* 'nombril', *fiere* 'vésicule biliaire', *ficat* 'foie', *rinichi* 'rein'.

On a analysé aussi d'autres termes qui visent, d'une manière ou d'autre, le champ sémantique de ceux déjà mentionnés, surtout des adjectifs qui font référence à des qualités ou à des défauts: *inimos* 'courageux', *inimoasă* 'courageuse', *cocoșat* 'bossu', *cocoșată* 'bossue', *tuberculos* 'tuberculeux', *tuberculoasă* 'tuberculeuse' ou des verbes: *a scărpină* 'gratter', *a asuda* 'suer', *a pișca* 'piquer', *a simți* 'sentir', *a suspina* 'sourir', etc.

À la fin on fait un inventaire des termes en fonction des langues d'origine (le latin, la langue autochtone – thraco-dace, l'ancien slave, le bulgare et le macédonien, le turc et le néogrec).

Parmi les termes d'origine latine qui ont survécu on mentionne: *os*, *măduvă*, *carne*, *piept*, *inimă*, *coastă*, *țâță*, *spate*, *mațe* etc.; du substrat autochtone on a: *gușă*; *grumaz* et *ceafă* ont disparu; d'origine ancienne slave c'est le mot *coajă* qui a remplacé le lat. *pellis*; les plus nombreux emprunts sont d'origine bulgare et/ou macédonienne et d'origine turque ce sont probablement les mots *bubric* et *căsnac*.

Universitatea de Vest din Timișoara
Facultatea de Litere, Istorie și Teologie
Bulevardul Vasile Pârvan, nr. 4
fratila_v@yahoo.com